

Tendencje sprzedaży dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej na rynku światowym

Joanna Białynicka-Birula^a

Streszczenie. Celem artykułu jest identyfikacja oraz omówienie zmian zachodzących na rynku sztuki nowoczesnej i współczesnej na świecie w latach 2009–2015. Podstawę źródłową przeprowadzonych analiz stanowią dane statystyczne zestawiane corocznie przez Artprice i ArtTactic. W celu identyfikacji zmian wartości sprzedaży na światowym rynku sztuki nowoczesnej i współczesnej wykorzystano w pierwszej kolejności jednopodstawowe i łańcuchowe wskaźniki dynamiki. Następnie w ramach analizy dynamicznej zastosowano metodę analizy funkcji trendu, która pozwoliła na skonstruowanie matematycznych modeli funkcji trendu o postaci liniowej i wykładniczej, opisujących zmiany zachodzące na rynku sztuki. Zaprezentowano także zmiany wartości sprzedaży na aukcjach dzieł sztuki w największych domach aukcyjnych na świecie: Sotheby's i Christie's w latach 2000–2015. Sprzedaż dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej została przedstawiona na tle sprzedaży innych prac. Zwrócono uwagę na artystów współczesnych, których dzieła uzyskały najwyższą wartość sprzedaży aukcyjnej w ostatnich sezonach aukcyjnych.

Dowodzono empirycznie, że rynek sztuki nowoczesnej i współczesnej na świecie dynamicznie się rozwija. Na podstawie zebranych danych wysunięto wnioski o szybkim i intensywnym wzroście wartości sprzedaży dzieł sztuki współczesnej w transnarodowych domach aukcyjnych Sotheby's i Christie's.

Słowa kluczowe: sztuka, rynek sztuki, aukcje dzieł sztuki, sztuka nowoczesna, sztuka współczesna, analiza dynamiczna rynku, analiza rynku sztuki

JEL: C1, F6, Z11

Sales tendencies in modern and contemporary art in the world market

Abstract. The aim of the paper is to identify and examine changes in the modern and contemporary art market in the world in 2009–2015. The source data for the performed analyses are statistical data compiled annually by Artprice and ArtTactic. In order to identify the changes in sales values in the world market for modern and contemporary art, single-base and chain dynamics indicators were used in the first place. Next, in the framework of a dynamic analysis, the trend function analysis method was adopted, which enabled mathematical models of the trend function in linear and exponential forms, describing the changes in the global market of modern and contemporary art, to be constructed. The paper also shows changes in the sales of the world's largest auction houses, namely Sotheby's and Christie's, in the years 2000–2015. The sales of modern and contemporary artworks were compared with the sales of other types of artworks. In addition, the author focused on those contemporary artists whose works were sold for the highest prices at auctions in the most recent auction seasons.

^a Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Zarządzania.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0556-8968>.

It was empirically proven that the world market for modern and contemporary art is developing dynamically. The collected data enabled the author to formulate the conclusion that the value of sales of modern art at the Sotheby's and Christie's auction houses grew both dynamically and significantly.

Keywords: art, art market, art auctions, modern art, contemporary art, dynamic market analysis, art market analysis

1. Wprowadzenie

Handel dziełami sztuki w ujęciu globalnym odbywa się głównie na trzech rynkach: Stanów Zjednoczonych, Europy i Chin. Przedmiotem wymiany rynkowej są prace stworzone w różnych okresach historycznych i reprezentujące rozmaite kierunki w historii sztuki. W niniejszym artykule przedmiotem zainteresowania są dzieła sztuki nowoczesnej i współczesnej. Za sztukę nowoczesną uznaje się twórczość okresu od lat 60. XIX w. do lat 50. XX w., określanego jako postmodernizm (do końca XIX w.) i modernizm. Podejmuje ona nowe tematy i wprowadza nowe techniki wykonania prac, nienauczane wcześniej w akademiach sztuk pięknych. Sztuka nowoczesna obejmuje takie kierunki, jak: impresjonizm, neoimpresjonizm, postimpresjonizm, symbolizm, nabizm, fowizm, ekspresjonizm, kubizm, futuryzm, sztukę abstrakcyjną, konstruktywizm, suprematyzm, rajonizm, dadaizm, surrealizm, koloryzm, informel, taszizm i łuczizm. Spośród najbardziej znanych jej przedstawicieli należy wymienić: Édouarda Maneta, Claude'a Moneta, Paula Gauguina, Vincenta van Gogha, Henriego Matisse'a, Pabla Picassa, Pieta Mondriana, Kazimierza Malewicza, Wassilego Kandinsky'ego i Francisa Bacona.

Za dzieła sztuki współczesnej uznaje się prace powstałe od końca II wojny światowej do lat obecnych. Skłonność artystów do eksperymentowania i poszukiwania nowego języka wypowiedzi artystycznej jeszcze się intensyfikuje (zob. Chilvers i Glaves-Smith, 2009). W sztuce współczesnej wyróżnia się: socrealizm, pop-art, hiperrealizm, sztukę ziemi (ang. *land art*), nową figurację, mail art, op-art, sztukę kinetyczną, konceptualizm, arte povera, happening, body art, performance, environment, assemblage, video art, sztukę krytyczną i street art. Twórczość tego okresu jest zróżnicowana regionalnie. Do najsłynniejszych artystów współczesnych należą: Andy Warhol, Jackson Pollock, Roy Lichtenstein, Victor Vasarely i Yves Klein. Powyższa typologia ułatwia rozpatrywanie twórczości artystycznej w sytuacji, gdy „dzisiejszy, globalny świat sztuki nie ma jednej polityki, jednej ideologii estetycznej, jednego dyskursu artystycznego” (Dziamski, 2016, s. 31).

Specyfikę współczesnego świata sztuki ciekawie charakteryzują Stallabrass (2004) oraz Robertson i McDaniel (2010), a także Chilvers i Glaves-Smith (2009). Sztukę uprawianą na Bliskim Wschodzie przybliży Eigner (2010). Afrykańską sztukę współczesną omawiają Stoller (2003), Enwezor i Okeke-Agulu (2009), Annku i Adu-Agyem (2012) oraz Pawłowska (2015). O sztuce kontynentu azjatyckiego piszą Xianting (1993), Lincot (2004) oraz Siva Kumar (1999). Socjologiczne aspekty sztuki współczesnej są podejmowane przez Crosthwaite'a (2011), Yogeve (2009) i Velthuisa

(2014), a psychologiczne – przez Minissale’a (2013). Ekonomiczny wymiar rynku sztuki współczesnej rozpatrują Jyrämä (1999), Codignola (2006), Horowitz (2010), Zorloni (2013) i Ivanova (2016).

Krótki przegląd literatury uzupełniają raporty dotyczące rynków dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej opracowane przez organizacje Artprice (2016, 2017, 2018 i 2019) i ArtTactic (2017), a także przez Fialho (2014) i Turnera (2017).

Z ekonomicznego punktu widzenia dzieła sztuki nowoczesnej i współczesnej stanowią przedmiot wymiany rynkowej, konsumpcji i inwestycji. Należy przy tym zwrócić uwagę, że w literaturze brakuje analiz danych statystycznych dotyczących rynku sztuki nowoczesnej i współczesnej. Dla uzupełnienia tej luki szczególne znaczenie ma poznanie dynamiki zmian na rynku. Celem niniejszego artykułu jest identyfikacja oraz omówienie zmian zachodzących na rynku sztuki nowoczesnej i współczesnej na świecie. W artykule omawiane są zmiany wartości sprzedaży dzieł sztuki w różnych regionach i krajach. Autorka zwraca szczególną uwagę na sprzedaż w największych domach aukcyjnych na świecie – Sotheby’s i Christie’s, a ponadto wskazuje współczesnych artystów, których dzieła uzyskują najwyższą wartość sprzedaży na świecie.

2. Źródło danych i metoda badania

W badaniu wykorzystano dane empiryczne na temat sprzedaży na rynku sztuki nowoczesnej i współczesnej pochodzące z raportów Artprice i baz danych ArtTactic dla lat 2009–2015. Analiza została zakończona na 2015 r. ze względu na zmianę układu danych statystycznych dla kolejnych lat, czego skutkiem jest ich nieporównywalność. W przypadku domów aukcyjnych Sotheby’s i Christie’s dostępne dane obejmują lata 2000–2015, co pozwala na wydłużenie okresu analizy.

Do zbadania materiału empirycznego zastosowano jednopodstawowe i łańcuchowe wskaźniki dynamiki (indeksy) oraz analizę szeregów czasowych (analizę trendu dla danych rocznych). Wskaźnik jednopodstawowy (indeks o ustalonej z góry podstawie) określa zmianę wartości zjawiska w danym okresie względem jego wartości w okresie podstawowym. Wskaźnik dynamiki o stałej podstawie jest interpretowany procentowo i obliczany według wzoru:

$$I_{i/0} = \frac{y_i}{y_0} 100 \quad (1)$$

Z kolei łańcuchowy wskaźnik dynamiki (indeks o zmiennej podstawie) przedstawia zmianę wartości zjawiska w danym okresie względem jego wartości w okresie poprzednim. Łańcuchowy wskaźnik dynamiki jest interpretowany procentowo i obliczany według wzoru:

$$I_{i/i-1} = \frac{y_i}{y_{i-1}} 100 \quad (2)$$

Oprócz wskaźników dynamiki w artykule zastosowano analizę funkcji trendu, która, co do zasady, ma za zadanie odkrycie natury zjawiska reprezentowanego przez sekwencję obserwacji i prognozowanie przyszłych wartości szeregu czasowego. Analiza trendu obejmuje w szczególności gromadzenie danych empirycznych dla wielu okresów oraz budowę matematycznego modelu opisującego przebieg zjawiska.

W celu dokonania oceny stopnia dopasowania modelu trendu do danych empirycznych zwykle stosuje się współczynnik determinacji R^2 . Przyjmuje on wartości od 0 do 1, przy czym im jego wartość jest bliższa 1, tym lepsze dopasowanie modelu do zebranych danych empirycznych.

3. Dynamika sprzedaży dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej na świecie

W tabl. 1 zestawiono dane statystyczne na temat wartości sprzedaży dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej na rynku aukcyjnym w latach 2009–2015 z podziałem na regiony geograficzne wyróżniane przez ArtTactic: Stany Zjednoczone i kraje europejskie, Chiny, Indie, Azja Południowo-Wschodnia, Ameryka Łacińska, Bliski Wschód, Rosja i Afryka.

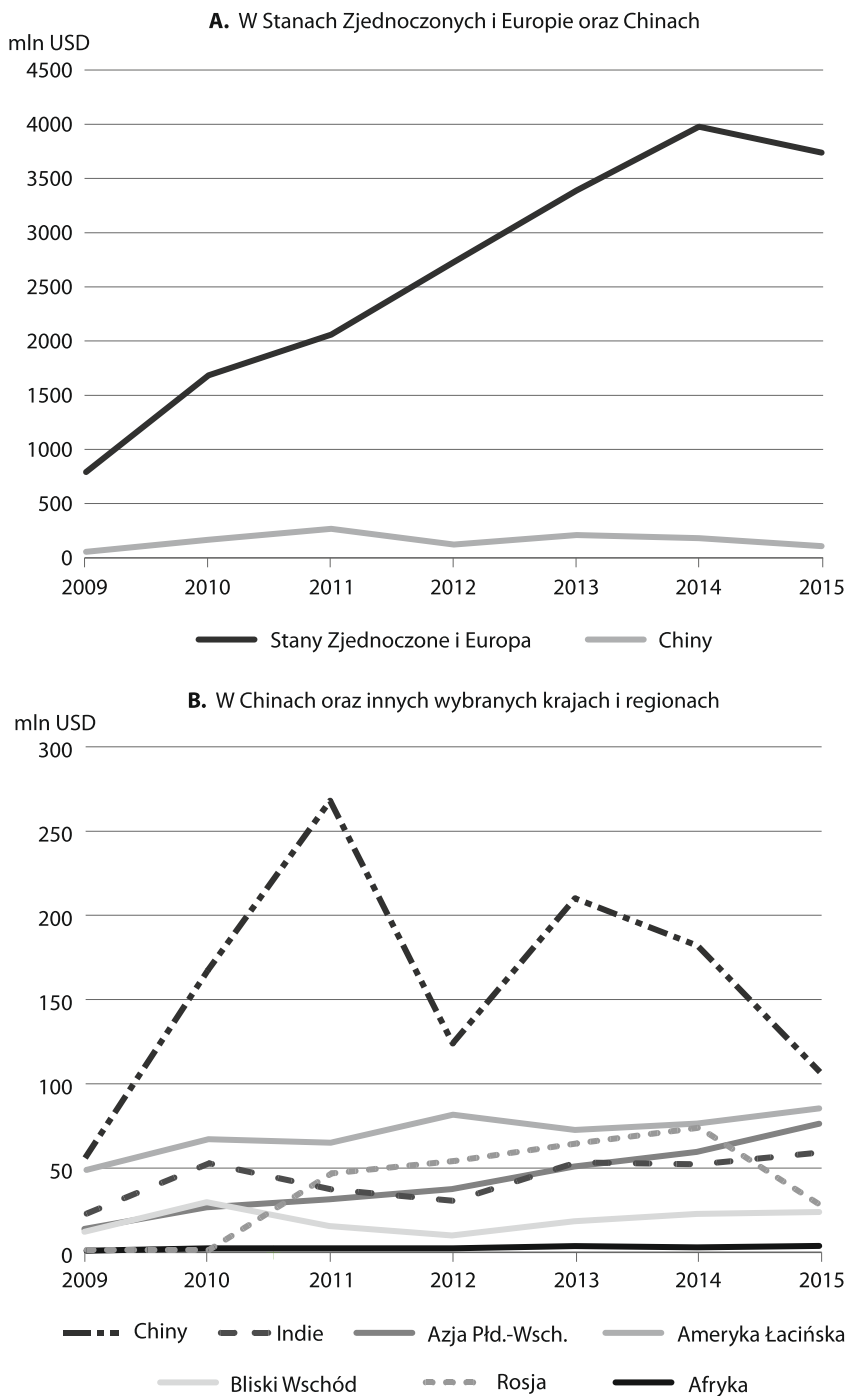
Tabl. 1. Wartość sprzedaży aukcyjnej dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej w wybranych krajach i regionach

L a t a	Stany Zjednoczone i Europa	Chiny	Indie	Azja Płd.-Wsch.	Ameryka Łacińska	Bliski Wschód	Rosja	Afryka
	w mln USD							
2009	791	56	22,98	13,89	48,92	12,18	.	0,96
2010	1685	167	52,85	26,65	67,10	29,78	.	2,38
2011	2060	268	37,38	31,41	65,08	15,59	45,45	2,34
2012	2729	124	30,43	37,48	81,68	9,99	52,72	2,47
2013	3388	210	53,45	50,86	72,66	18,53	63,15	3,71
2014	3977	182	52,29	59,66	76,31	22,81	72,56	2,92
2015	3739	107	59,33	76,35	85,44	23,93	26,23	3,79

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych ArtTactic.

W latach 2009–2015 wartość sprzedaży dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej w większości wymienionych regionów wykazywała tendencję wzrostową. Jedynie dane dla Rosji wskazują na spadek wartości sprzedaży w ostatnim roku analizy. Wartości sprzedaży aukcyjnej dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej w latach 2009–2015 zaprezentowano na wyk. 1. Wykres 1A przedstawia wartość sprzedaży w Stanach Zjednoczonych, Europie i Chinach, a wyk. 1B – w innych wybranych regionach świata na tle Chin.

Wykr. 1. Wartość sprzedaży aukcyjnej dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej

Źródło: jak przy tabl. 1.

Najwyższe wartości sprzedaży dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej, podobnie jak najwyższe wartości sprzedaży dzieł sztuki ogółem, odnotowano w Stanach Zjednoczonych i Europie oraz w Chinach. W następnej kolejności należy wymienić Amerykę Łacińską. Najniższe obroty charakteryzują Afrykę.

W celu szczegółowego poznania dynamiki wartości sprzedaży dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej w analizowanym okresie obliczono wartości wskaźników jednopodstawowego i łańcuchowego w ujęciu geograficznym (tabl. 2).

Tabl. 2. Wskaźniki dynamiki dla wartości sprzedaży aukcyjnej dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej w ujęciu geograficznym

L a t a	Stany Zjednoczone i Europa	Chiny	Indie	Azja Płd.-Wsch.	Ameryka Łacińska	Bliski Wschód	Afryka
2009 = 100							
2010	213,02	298,21	229,98	191,86	137,16	244,50	247,92
2011	260,43	478,57	162,66	226,13	133,03	128,00	243,75
2012	345,01	221,43	132,42	269,83	166,97	82,02	257,29
2013	428,32	375,00	232,59	366,16	148,53	152,13	386,46
2014	502,78	325,00	227,55	429,52	155,99	187,27	304,17
2015	472,69	191,07	258,18	549,68	174,65	196,47	394,79
Rok poprzedni = 100							
2010	213,02	298,21	229,98	191,86	137,16	244,50	247,92
2011	122,26	160,48	70,73	117,86	96,99	52,35	98,32
2012	132,48	46,27	81,41	119,33	125,51	64,08	105,56
2013	124,15	169,35	175,65	135,70	88,96	185,49	150,20
2014	117,38	86,67	97,83	117,30	105,02	123,10	78,71
2015	94,02	58,79	113,46	127,98	111,96	104,91	129,79

Źródło: jak przy tabl. 1.

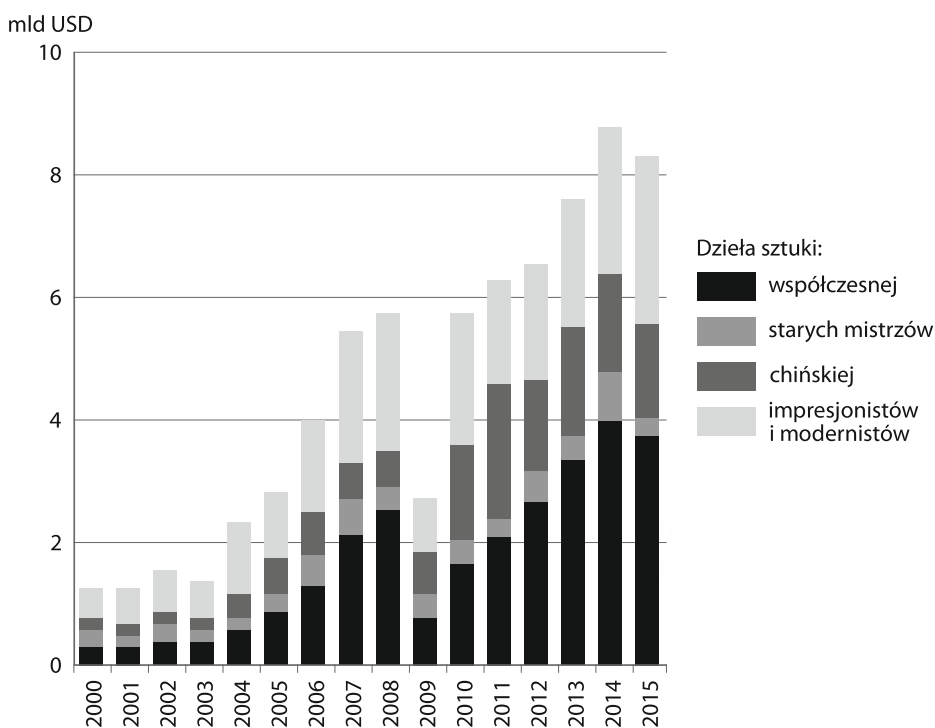
Jednopodstawowy wskaźnik dynamiki wskazuje na istnienie w latach 2009–2015 ogólnej tendencji wzrostowej w analizowanych regionach i krajach. Największy wzrost obrotów zaobserwowano w Azji Południowo-Wschodniej oraz w Stanach Zjednoczonych i Europie, a najmniejszy – w Ameryce Łacińskiej. Należy podkreślić dynamiczny wzrost wartości sprzedaży, który dokonał się w ciągu zaledwie siedmiu lat.

Do wyjątków od tej ogólnej tendencji należą: spadek wartości sprzedaży w Stanach Zjednoczonych i Europie w 2015 r., gwałtowny wzrost obrotów w Chinach w 2011 r. i ich spadek cztery lata później, obniżka wartości obrotów w latach 2011 i 2012 w Indiach, ponaddwukrotny wzrost obrotów na Bliskim Wschodzie w 2010 r. i ich gwałtowny spadek w 2012 r. Jedynie wartość sprzedaży w Azji Południowo-Wschodniej charakteryzuje się niezmienną tendencją wzrostową.

4. Sprzedaż dzieł sztuki w największych domach aukcyjnych – Sotheby's i Christie's

Na wyk. 2 zaprezentowano wartości sprzedaży dzieł sztuki w dwóch największych domach aukcyjnych na świecie, Sotheby's i Christie's, na podstawie danych statystycznych za lata 2000–2015 publikowanych przez ArtTactic. Sprzedaż dzieł sztuki nowoczesnej (w źródłowych zestawieniach określanych jako dzieła sztuki impresjonistów i modernistów) i współczesnej ukazano na tle innych kategorii dzieł sztuki – starych mistrzów i tradycyjnej sztuki chińskiej.

Wykr. 2. Wartość sprzedaży dzieł sztuki w domach aukcyjnych Sotheby's i Christie's według kategorii

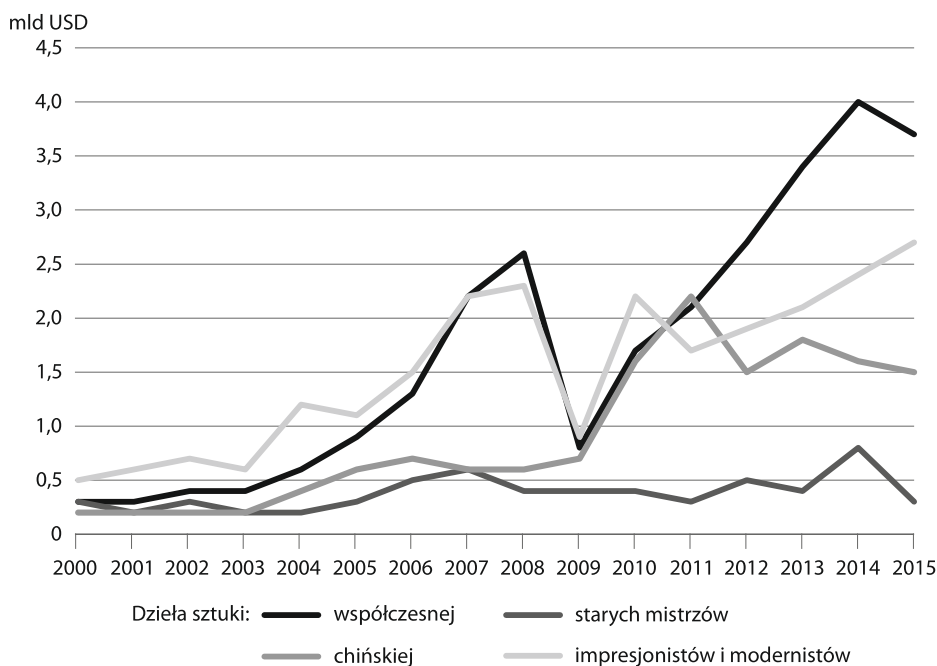
Źródło: jak przy tabl. 1.

Dynamikę wartości sprzedaży dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej również zaprezentowano na tle dzieł starych mistrzów i tradycyjnej sztuki chińskiej (wykr. 3).

Na podstawie zebranych danych można wysnuć wniosek o dynamicznym wzroście wartości sprzedaży dzieł sztuki współczesnej w transnarodowych domach aukcyjnych Sotheby's i Christie's. W latach 2000–2003 obroty w przypadku dzieł sztuki współczesnej kształtowały się na poziomie 0,2–0,4 mld USD i rosły do 2008 r.,

w którym osiągnęły aż 2,6 mld USD. W kolejnym roku odnotowano wyraźny spadek rozpatrywanej wielkości (do poziomu 0,8 mld USD), związany z kryzysem gospodarczym. Największy spadek dotyczył dzieł sztuki współczesnej i nowoczesnej. Od 2010 r. wartość sprzedaży dzieł sztuki współczesnej ponownie wzrastała i w 2014 r. osiągnęła maksymalny poziom 4 mld USD. Należy zauważyć, że w analizowanym okresie najwyższy (ponaddziesięciokrotny) wzrost sprzedaży dotyczył dzieł sztuki współczesnej, a następnie – dzieł impresjonistów i modernistów. Rynek sztuki starych mistrzów charakteryzował się stabilnością¹.

Wykr. 3. Dynamika wartości sprzedaży dzieł sztuki w domach aukcyjnych Sotheby's i Christie's

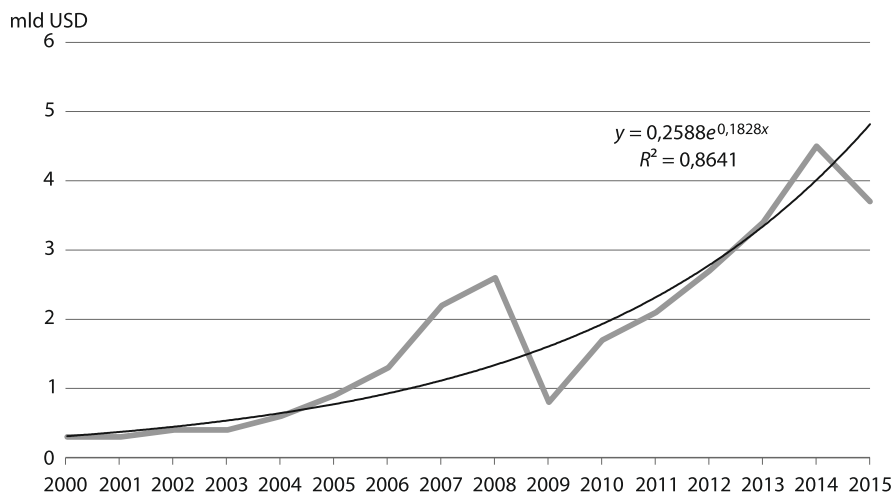
Źródło: jak przy tabl. 1.

Na podstawie zebranych danych statystycznych przeprowadzono analizy dynamiczne rozpatrywanego zjawiska. Umożliwiły one skonstruowanie matematycznego modelu funkcji trendu o postaci wykładniczej², opisującego zmiany zachodzące na światowym rynku sztuki współczesnej (wykr. 4).

¹ Warto zauważyć, że wzrost wartości sprzedaży dzieł starych mistrzów, mimo że mniejszy w porównaniu z dziełami sztuki nowoczesnej i współczesnej, jest wysoki, bo czterokrotny.

² Dla funkcji wykładniczej parametr a jest interpretowany jako poziom zmiennej Y , gdy zmienna X przyjmuje wartość 0. Parametr b odnoszący się do procentowej stopy wzrostu określa, że wzrost wartości zmiennej objaśniającej X o jednostkę powoduje zmianę poziomu zmiennej objaśnianej Y o $(b - 1)100\%$.

Wykr. 4. Wartość sprzedaży dzieł sztuki współczesnej z dopasowaną wykładniczą funkcją trendu

Źródło: jak przy tabl. 1.

Dla funkcji liniowej otrzymano wysoki poziom współczynnika determinacji R^2 (0,811), informujący o tym, że zmienność wartości sprzedaży dzieł sztuki współczesnej jest w 81% wyjaśniona przez dopasowaną funkcję trendu o charakterze liniowym. Dla funkcji wykładniczej współczynnik R^2 wynosi 0,864, co wskazuje na jeszcze lepsze dopasowanie trendu o charakterze wykładniczym do zebranych danych empirycznych.

5. Współcześni artyści na światowych aukcjach dzieł sztuki

W tabl. 3 zestawione zostały nazwiska współczesnych artystów, których prace uzyskały najwyższą wartość sprzedaży na światowych aukcjach dzieł sztuki w sezonach aukcyjnych 2015/16 i 2016/17.

W sezonie aukcyjnym 2015/16 spośród prac współczesnych artystów największą wartość sprzedaży (prawie 140 mln USD) uzyskały dzieła stworzone przez Basquiata, przedwcześnie zmarłego przedstawiciela nowego ekspresjonizmu. Na kolejnych miejscach znajdują się prace Woola (84 mln USD) i Koonsa (58 mln USD). Z piętnastu artystów, których twórczość osiągała najwyższe wartości sprzedaży w sezonie aukcyjnym 2015/16, sześciu to Amerykanie, po dwóch pochodzi z Wielkiej Brytanii, Chin i Włoch oraz po jednym z Niemiec, Japonii i Rumunii. Ogółem na liście 500 artystów w sezonie aukcyjnym 2015/16 39% stanowią Chińczycy, 20% – Amerykanie, 7% – Brytyjczycy, 6% – Niemcy, po 2% – Włosi, Japończycy i Francuzi, a pozostałe 21% twórców pochodzi z innych krajów.

Tabl. 3. Współcześni artyści, których dzieła uzyskały najwyższą wartość sprzedaży na świecie w sezonach aukcyjnych 2015/16 i 2016/17

Imię i nazwisko	Kraj pochodzenia	Wartość sprzedaży aukcyjnej w mln USD	Liczba lotów ^a sprzedanych na aukcjach
Sezon aukcyjny 2015/16			
Jean-Michel Basquiat	Stany Zjednoczone	139,5	75
Christopher Wool	Stany Zjednoczone	84,0	42
Jeff Koons	Stany Zjednoczone	58,5	116
Richard Prince	Stany Zjednoczone	55,9	69
Peter Doig	Wielka Brytania	44,6	63
Yoshitomo Nara	Japonia	31,7	219
Rudolf Stingel	Włochy	28,4	26
Keith Haring	Stany Zjednoczone	24,2	352
Zeng Fanzhi	Chiny	22,6	32
Anselm Kiefer	Niemcy	21,1	48
Maurizio Cattelan	Włochy	19,8	62
Xiaogang Zhang	Chiny	16,4	41
Mark Bradford	Stany Zjednoczone	16,2	10
Damien Hirst	Wielka Brytania	15,8	340
Adrian Ghenie	Rumunia	15,3	24
Sezon aukcyjny 2016/17			
Jean-Michel Basquiat	Stany Zjednoczone	313,5	98
Peter Doig	Wielka Brytania	60,6	40
Christopher Wool	Stany Zjednoczone	52,6	45
Rudolf Stingel	Włochy	51,5	28
Mark Grotjahn	Stany Zjednoczone	39,0	17
Richard Prince	Stany Zjednoczone	36,0	56
Yoshimoto Nara	Japonia	35,9	223
Keith Haring	Stany Zjednoczone	34,8	350
Zeng Fanzhi	Chiny	31,1	23
Damien Hirst	Wielka Brytania	30,1	268
Adrian Ghenie	Rumunia	28,3	35
Anselm Kiefer	Niemcy	24,0	40
Albert Oehlen	Niemcy	18,5	28
Mark Bradford	Stany Zjednoczone	16,4	10
Jeff Koons	Stany Zjednoczone	15,6	65

a Lot – najmniejsza jednostka transakcyjna na aukcjach; niekiedy w skład lotu może wchodzić kilka obiektów.
Źródło: opracowanie na podstawie Artprice (2016, 2017).

W sezonie aukcyjnym 2016/17 największą wartość sprzedaży uzyskały ponownie dzieła Basquiata (ponad 313 mln USD, czyli ponaddwukrotnie wyższy poziom obrotów niż w sezonie poprzednim). Na kolejnych miejscach znalazły się prace Doiga (61 mln USD) i Woola (53 mln USD). Wśród piętnastu artystów, których dzieła najlepiej się sprzedają, znajduje się siedmiu Amerykanów, po dwóch Brytyjczyków i Niemców oraz Chińczyk, Włoch, Japończyk i Rumun. Na marginesie można odno-

tować, że na liście 500 współczesnych artystów, których dzieła uzyskały najwyższą wartość sprzedaży na aukcjach światowych, 86% stanowią mężczyźni. Warto zauważyć, że na tej liście znajduje się czterech Polaków: Uklański, Sasnal, Tatarczyk i Maciejewski.

6. Podsumowanie

Rozwój rynku sztuki jest odzwierciedleniem ogólnego poziomu rozwoju gospodarczego poszczególnych krajów, a także aktualnej koniunktury gospodarczej. Wzrost bogactwa społeczeństwa prowadzi do zwiększenia popytu na dzieła sztuki. Zaprezentowane w artykule wyniki analiz wskazują, że rynek sztuki nowoczesnej i współczesnej na świecie dynamicznie się rozwija. Wartości sprzedaży na tym rynku wykazywały w omawianym okresie ogólną tendencję wzrostową. Obliczone jednopodstawowe wskaźniki dynamiki (2009 = 100) dla wartości sprzedaży aukcyjnej dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej w omawianym okresie wskazują na niemal pięciokrotny wzrost sprzedaży w Stanach Zjednoczonych i Europie, co najmniej dwukrotny w Chinach, 2,5-krotny w Indiach, 5,5-krotny w Azji Południowo-Wschodniej, zaś 75-procentowy w Ameryce Łacińskiej. Niemal dwukrotnie większą sprzedaż w 2015 r. w stosunku do 2009 r. odnotowano na Bliskim Wschodzie, a czterokrotnie większą – w Afryce. Należy przy tym zwrócić uwagę na wzrost znaczenia rynku sztuki współczesnej i nowoczesnej na świecie w odniesieniu do rynku dzieł sztuki ogółem.

Dynamicznie rośnie wartość sprzedaży dzieł sztuki współczesnej w transnarodowych domach aukcyjnych Sotheby's i Christie's. Najwyższy (ponaddziesięciokrotny) okazał się wzrost sprzedaży na rynku sztuki współczesnej, wyprzedzając wzrost sprzedaży dzieł impresjonistów i modernistów. Na rynku sztuki współczesnej największą wartość sprzedaży w ostatnich sezonach aukcyjnych uzyskały dzieła stworzone przez Amerykanów – Basquiata, Woola, Koonsa i Prince'a oraz Brytyjczyków – Doiga i Hirsta.

Bibliografia

- Annku, M. F., Adu-Agyem, J. (2012). The Impact of Globalization on the Arts in Contemporary Ghana, *Ghana Mining Journal*, (13), 86–91.
- Artprice. (2016). *The Contemporary Art Market Report 2016*. Pobrane z: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-contemporary-art-market-report-2016/contemporary-art-market-2016>.
- Artprice. (2017). *The Contemporary Art Market Report 2017*. Pobrane z: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-contemporary-art-market-report-2017>.
- Artprice. (2018). *The Contemporary Art Market Report 2018*. Pobrane z: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-contemporary-art-market-report-2018>.

- Artprice. (2019). *The Contemporary Art Market Report 2019*. Pobrane z: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-contemporary-art-market-report-2019>.
- ArtTactic. (2017). *The South Asian Art Market Report 2017*. Pobrane z: <https://arttactic.com/product/south-asian-art-market-report-2017>.
- Chilvers, I., Glaves-Smith, J. (2009). *A Dictionary of Modern and Contemporary Art*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Codignola, F. (2006). Global Market and Contemporary Art. *Symphonya – Emerging Issues in Management*, (2), 73–93. DOI: 10.4468/2006.2.06codignola.
- Crosthwaite, P. (2011). What a Waste of Money: Expenditure, the Death Drive, and the Contemporary Art Market. *New Formations*, (72), 80–93. DOI: 10.3898/NEWF.72.06.2011.
- Dziamski, G. (2016). Polityka globalnego świata sztuki. *Dyskurs. Pismo Naukowo-Artystyczne ASP we Wrocławiu*, (21), 20–34.
- Eigner, S. (2010). *Art of the Middle East: Modern and Contemporary Art of the Arab World and Iran*. London, New York: Merrell.
- Enwezor, O., Okeke-Agulu, C. (red.). (2009). *Contemporary African Art since 1980*. Bologna: Damiani.
- Fialho, A. L. (red.). (2014). *The Contemporary Art Market in Brazil. Sectorial Study*. Pobrane z: <https://latitudebrasil.org/media/uploads/publicacoes/issuu/4-latitude-sect.pdf>.
- Horowitz, N. (2010). *Art of the deal: Contemporary art in a global financial market*. Princeton: Princeton University Press.
- Ivanova, V. (2016). Contemporary Art and Financialization: Two Approaches. *Finance and Society*, 2(2), 127–137. DOI: 10.2218/finsoc.v2i2.1726.
- Jyrämä, A. (1999). Contemporary Art Markets: Structure and Strategies. A Study on Art Galleries in Finland, Sweden, France, and Great Britain. *Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis. A*, 160.
- Lincot, E. (2004). Contemporary Chinese Art under Deng Xiaoping. *China Perspectives*, (53). DOI: 10.4000/chinaperspectives.2952.
- Minissale, G. (2013). *The Psychology of Contemporary Art*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Moreau, N., Sagot-Duvauroux, D. (2012). Four Business Models in Contemporary Art. *International Journal of Arts Management*, 14(3), 44–56.
- Pawłowska, A. (2015). African Contemporary Art and the Curatorial Turn. *Art Inquiry. Recherches sur les arts*, 17(26), 219–237.
- Robertson, J., McDaniel, C. (2010). *Themes of contemporary art: Visual art after 1980*. New York: Oxford University Press.
- Siva Kumar, R. (1999). Modern Indian Art: A Brief Overview. *Art Journal*, 58(3), 14–21. DOI: 10.2307/777856.
- Stallabrass, J. (2004). *Contemporary Art. A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Stoller, P. (2003). Circuits of African Art / Paths of Wood: Exploring an Anthropological Trail. *Anthropological Quarterly*, 76(2), 207–234. DOI: 10.1353/anq.2003.0031.
- Turner, C. (2017). *Art and Social Change: Contemporary Art in Asia and the Pacific*. Canberra: Pandanus Online Publications, The Australian National University.

- Velthuis, O. (2014). The Impact of Globalization on the Contemporary Art Market: The Traditional Gallery Model at Risk. W: A. M. Dempster (red.), *Risk and Uncertainty in the Art World*. London: Bloomsbury.
- Xianting, L. (1993). Major Trends in the Development of Contemporary Chinese Art. W: V. C. Doran (red.), *China's New Art: Post-1989*. Hong Kong: Hanart TZ Gallery.
- Yogev, T. (2009). The Social Construction of Quality: Status Dynamics in the Market for Contemporary Art. *Socio-Economic Review*, 8(3), 511–536. DOI: 10.1093/ser/mwp030.
- Zorloni, A. (2013). *The Economics of Contemporary Art. Markets, Strategies and Stardom*. Milan: Springer.